

כתובת האתר של ישיבת "אשרי האיש" – ההרצאות של הרב יוסף צ. בן-פורת

www.emuna.info

שיחתו השבועית של

ראש הישיבה – הרב יוסף צ. בן-פורת

למה סיפר יוסף את חלומותיו? ולמה האחים לא האמינו לו?
פרשת וישב, שנת תשע"ו

למה יוסף מצא לנכון לספר את חלומותיו לאחיו ולאביו

"וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי אֹתוֹ אֶהָב אֲבִיהֶם מִכָּל אֶחָיו וַיִּשְׁנְאוּ וְגו' " (בראשית לו, ד). אם כי פשוטו של מקרא מורה, שאהבתו היתירה של יעקב ליוסף ואולי כתונת הפסים שעשה לו, היו הסיבה לשנאת האחים כלפיו, הרי הפרשנים, ראשונים גם אחרונים, האריכו בהשערות והסברים מה הסיבה שהאחים כל כך שנאו את יוסף, עד שאפילו לא יכלו דברו לשלום!

שנאת האחים אליו היתה ידועה לכל, כמו שנאמר: "וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוֹ לְשָׁלֹם" (ו), ופירש"י: "מתוך גנותם למדנו שבחם שלא דברו אחת בפה ואחת בלב". מובן מאליו, שליוסף לא היתה שום סיבה להגדיל את שנאתם אליו. והנה, הוא בא ומספר להם חלום שחלם, שגורם לתוספת שנאה – "ויוספו עוד שנא אותו". תוצאה זו היתה צפויה, ברור לכל, שהחלומות שהוא מספר להם לא רק שלא יקטינו את שנאתם, אלא הם כשפיכת שמן על גבי מדורה. כפי שאכן היה "ויוספו עוד שנא אותו על חלמתיו ועל דבריו" (ח).

וכאן, עומדת לפנינו שאלה קשה מאוד, למה יוסף סיפר לאחיו את חלומותיו? לכל אדם ואדם חלומות שונים ומשונים. אצל האחד באופן תדיר ואצל אחר באופן יותר נדיר. אבל הבה ניזכר, מי מאתנו, פעם אחרונה סיפר את חלומותיו למישהו אחר?! ואף אם מספר מישהו את חלומותיו לאחיו או לרעיו, ודאי שלא יספר להם חלום שיקומם אותם וישניא אותו עליהם. יוסף שאף את קצה חכמתו אין באפשרותנו להשיג, ומה עוד, שהכתוב מעיד עליו "כִּי בֶן זִקְנִים הוּא לו" (לו, ג), ואונקלוס תירגם: "בר חכים הוא ליה", כלומר, שהוא היה החכם שבין הבנים. ובמדרש (בר"ר פד, ח) הוסיפו "שכל מה שלמד משם ועבר מסר לו". והרמב"ן ביאר את דבריהם: "וזאת כוונתם באומרים 'כל מה שלמד משם ועבר מסר לו', לומר שמסר לו חכמות וסתרי תורה ומצאו משכיל ובעל סוד בהם כאילו היה זקן ורב ימים". מה ראה אפוא יוסף לספר חלום 'מרגיז ומשניא' לאחיו? ולא עוד, אלא שהפציר בהם

שיסכימו לשמוע את החלום שחלם? כפי שהדגיש זאת האור החיים הק' (זו, ו):
"שמעו נא החלום, טעם אומרו נא, למה שפירשתי שלא היו רוצים לשמוע, אמר להם נא לשון בקשה".

כל המתבונן בפרשה, יתקשה למצוא את ההיגיון המסתתר בהתנהגות יוסף ובסיבת סיפור חלומותיו. רבינו האוה"ח הק' שאל את השאלה והציע מספר תירושים.

הגאון רבי שמחה מ. ז. ברוידא זצ"ל, ראש ישיבת "חברון", דן בספרו (שם דרך, עמ' צח) בשאלה זו התשובה שנתן היא:

"שהחלומות שחלם לא היו סתם חלומות אלא מראה נבואה שבו ראה בנבואה את אשר יתרחש בעתיד... ולפי זה נתבארה היטב הנהגתו של יוסף בספרו את חלומותיו לאחיו למרות שידע את שנאתם אליו, שהרי הכובש את נבואתו מיתתו בידי שמים, ומשעה שנאמרה לו הנבואה הוכרח למסור אותה".

והנה לדבריו, שיוסף ראה בחלומותיו מעין נבואה, יש מקור בדברי הרמב"ן (בראשית מב, ט) שהיקשה, למה יוסף לא התוודע לאחיו בפעם הראשונה, ולא אמר להם מיד שימהרו אל יעקב ויורידוהו למצרים כפי שעשה לאחר ביקורם השני? ובכך היה:

"יוסף חוטא חטא גדול לצער את אביו ולהעמידו ימים רבים כשכול ואבל על שמעון ועליו. ואף אם היה רצונו לצער את אחיו קצת איך לא יחמול על שיבת אביו, אבל את הכל עשה יפה בעתו, לקיים החלומות כי ידע שיתקיימו באמת".

אבל לאחר בקשת המחילה, בדבריו של הרמב"ן יש הסבר על סמך מה יוסף המשיך להתעלל באחיו, ולא חשף את עצמו במפגש הראשון. מפני, שהוא הבין, שרצון ה' שיתממשו הדברים באופן שראה אותם בחלום, ולצורך זה היה צריך להמשיך להעמיד פנים שהוא אינו מכיר אותם. אבל, אי אפשר לומר שזו נבואה שהוא צריך לספר אותה לאחיו או לאביו. ודאי שאין מקום לבוא ולטעון, שאם לא יספר להם את חלומם, יהיה בבחינת 'נביא הכובש נבואתו'. שהרי אפילו נביא המקבל נבואה ממש, ביאר הרמב"ם, שיכול להיות שהנבואה באה רק לצורך ידיעה שלו בלבד, ואז אסור לו לספר זאת לזולתו. רק אם השי"ת אומר לו בנבואה שילך לומר אותה ליחיד או לציבור, אז הוא חייב לעשות זאת ואם לא יעשה, יחשב לינביא הכובש נבואתו. בחלומות שחלם יוסף, ודאי שלא היה שום רמז המחייב אותו לספר זאת לזולתו. לכן, לא זכיתי להבין את דבריו של ראש הישיבה זצ"ל.

יוסף סיפר את החלום לאחיו כדי להחזירם בתשובה

והנה, מרן רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק זצ"ל, נתן תשובה לשאלה:
 "שָׁמְעוּ נָא הַחֲלוֹם וכו'". והנה אנחנו מאלמים אלומים וכו'. לדעתי, אמר
 להם ע"ד תוכחה למה תשנאו אותי, הלא נחרץ עליכם על זה משפט [היינו שיענשו
 בדיני שמים], שובו ולא תשנאו אותי כי אז ינחם ה' עליכם. וכן הבינו רז"ל במדרש
 (בר"ר פד, ט), אמר כך יהיו הנביאים מוכיחין אתם וכו'. ובחלום השני סיפר להם
 למען יסירו שנאתם וגו' " (משך חכמה לו, ו-ז).

ביאור דבריו, שכרגיל הם קצרים ותמציתיים הוא, שיוסף לא הבין למה אחיו
 שונאים אותו. ציינו שרבות הדעות לסיבת השנאה, ברם לדעת הכל, יוסף לא חשב
 שהוא עושה איזשהו מעשה רע המצדיק את שנאתם כלפיו. שהרי אף אם הביא את
 דיבתם רעה אל אביהם, כל כוונתו היתה רק כדי שהאב יאמר להם דברי תוכחה
 ומוסר, עד שיתקנו את מעשיהם. בחלומו הוא ראה אות, שמן השמים מראים לו
 שהצדק אתו ולא איתם. יוצא אפוא, שיחסם אליו אינו, אלא 'שנאת חנם', אשר
 עונשה חמור ביותר, לא ראה לפניו ברירה, אלא להציג בפניהם את חלומו כדי,
שיפסיקו לשנא אותו ויחזרו בתשובה. אם אכן כך יעשו, ירחם עליהם הבורא, יכפר
 על חטאיהם והם יחזרו להיות שווים לו. בתום לב היה! סבור, שהם יאמינו לחלומו
 ואכן יתקנו את מעשיהם ושנאתם אליו תיפסק.

יש לפנינו אפוא תשובה הגיונית ומספקת, למה יוסף סיפר להם את החלום.
 אבל עדיין ניצבת לפתחנו שאלה נוספת, למה 'ויוסיפו עוד שנא אתו על חלמתיו ועל
 דבריו' (נ)? לא רק שהחלום לא הסיר את השנאה, אלא שעוד הוסיף שמן למדורה.
 יתכן להסביר, שהם כלל לא האמינו לו שהוא חלם זאת, אלא שכל הסיפור
 על החלום הינו שקר גמור! כפי שהוא משקר בסיפורי הדיבה שהוא מביא לפני יעקב.
 וכן משתמע מדברי האוה"ח, המבאר שהמילים "ויחלם חלום", "ויחלם עוד חלום"
 באו לומר, שהתורה מעידה שיוסף אכן דיבר אמת כשאמר שחלם חלום ולא בדה את
 הסיפור מליבו. כלומר, שניתן היה להבין שהוא בדה זאת מלבו כדי להשקיט את
 הרוחות. או כמו שאמרו מפרשים אחרים, היות שכל היום הוא חושב מחשבות מסוג
 זה על אחיו, שהם אנשים שפלים והוא אדם רם מעלה, ולכן הם צריכים להשתחוות
 לו ולקבל את מרותו, לכן הוא חולם זאת גם בלילה. ומאחר ויש לו את העוז לספר
 זאת, סימן שהוא חושב כך גם בהקיץ ולא רק בחלום!

אבל, גם כאן מצאנו הסבר נפלא בדבריו של ה"משך חכמה":

"ויוסיפו עוד שנא אתו על חלמתיו ועל דבריו. הוא עפ"י מה דאיתא
 בספרי פ' קרח סימן קיז (יח, כא, [מח]), הנה בשמחה וכו'. [ולבני לוי הנה נתתי, אין הנה
 אלא שמחה, שנאמר וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבך]. וכאן אמר 'והנה אנחנו',

‘והנה קמה’ וכו’, ‘והנה תסובינה’, ולשמחה מה זו עושה? שעל כל פרט שמח בשמחה במדה גדושה, וזה שאמר הכתוב ‘ועל דבריו’ שדיבר שלשה פעמים בלשון ‘והנה’ ” (לז, ח).

השנאה שנוספה לאחר שסיפר את החלום, לא היתה תוכן החלום, אלא על צורת ההתבטאות. יש מושג שנקרא ‘שפת הגוף’, הם ראו שהוא מספר את חלומם מתוך שמחה מוחלטת, **אות הוא שהוא מאוד שמח על כך שהם שפלים ומושפלים**, שצריכים להשתחוות לו והוא נמצא במרכז המעגל, כבעל שררה. יוצא אפוא, שיוסף חטא בשתיים – הטעות הראשונה היתה בכך, **שחשב שתוכחתו תתקבל**, וחלומם יאשר את צדקת דרכו, דבר שיביא להתפייסות ולסילוק השנאה. טעותו השנייה היתה, **בצורת הצגת הדברים**.

הבנה מסולפת של דברי הזולת גורמת להרבה סכסוכים

והנה רוב הסכסוכים והמריבות בין אדם לחברו ובין איש לאשתו, בין קבוצה לקבוצה ובין אומה לאומה נובעים, מהבנה מוטעית של האחד בכוונת זולתו. יש ואדם מספר לחבירו, או לאחרים בנוכחותו בדיחה כלשהי, החבר שומע ומבין, שלמעשה המספר מתכוון אליו, ואז זה הופך להיות מ’בדיחה’ ל’עקיצה’, ואם אותה אמירה נאמרה בפני אנשים נוספים, מרגיש הנפגע שזו כבר ‘הלבנת פניו ברבים’. ברוב המקרים הוא מגיב מידיית! וכך אנו עדים לעיתים להתלקחות של מריבה בלתי צפויה, אפילו בין שני ידידים, מתוך הבנה מוטעית של האחד בדברי זולתו. ומעשה שהייתי עד לו, שביום השבת אחר הצהריים, לפני תפילת מנחה, עמד רב בית הכנסת ודרש מענייני דיומא, שהיתה פרשת קורח. והירבה לדבר בגנות המחלוקת ובעונו החמור של בעל-מחלוקת. והנה נכנס לבית הכנסת אחד המתפללים הוותיקים, שבא לתפילת המנחה, משום מה חשב, שהרב התחיל לדבר על נושא זה רק משעה שראה אותו בפתח בית הכנסת. הווי אומר, שלמעשה כל דיבוריו ותוכחתו הקשה על בעל מחלוקת, כלפיו הם מכוונים. ומאחר וכך היתה תחושתו, הרי שהוא היה משוכנע שגם כל קהל המאזינים הבין, שדבריו של הרב מכוונים אליו. החל אותו מתפלל לקרוא תיגר על הרב, להחרימו ולהתקיפו בכל הזדמנות אפשרית. בעוד, שאילו היה שואל כל אחד ממאזיני השיעור, מתי החל הרב לעסוק בנושא בעל-מחלוקת? היה שומע, שכבר שעה ארוכה לפני שהוא הגיע לבית הכנסת, עסק הרב בנושא המרכזי של פרשת השבוע והלקחים הנגזרים ממנה, שיש על האדם להיזהר מאוד, מאוד ממחלוקת. אבל, מאחר ולא שאל, יצא אפוא, שמדברי הגנאי על המחלוקת ויוזמיה, נוצרה מחלוקת חדשה!

אי הבנת דברי הרב גרמה לאפיקורסות ולקרע בכלל ישראל

במסכת אבות (א,א): "אֲנִיטִיגְנוֹס אִישׁ סוֹכּוֹ קִבֵּל מִשְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק. הוא הָיָה אוֹמֵר, אֵל תִּהְיוּ כְעֶבְדִּים הַמְשִׁמְשִׁין אֶת הָרֵב עַל מִנַּת לְקַבֵּל פָּרֶס, אֲלֹא הָיוּ כְעֶבְדִּים הַמְשִׁמְשִׁין אֶת הָרֵב שְׁלֹא עַל מִנַּת לְקַבֵּל פָּרֶס". כתב הרמב"ם: "והיו לזה החכם שני תלמידים שם האחד צדוק ושם השני ביתוס, וכאשר שמעו שאמר זה המאמר יצאו מלפניו ואמר האחד לחבירו: הנה הרב אמר בפירוש: 'שאין לאדם לא גמול ולא עונש ואין תקוה כלל'. כי **לא הבינו כוונתו**. וסמך האחד מהן ידי חבירו ויצאו מן הכלל והניחו התורה. התחברה לאחד כת אחת ולחבירו כת אחרת וקראום החכמים צדוקים וביתוסים... ומאז יצאו אלו הכתות רעות ויקראו באלו הארצות, ר"ל מצרים **קראים** ושמותם אצל החכמים **צדוקים וביתוסים**, והם אשר התחילו להשיב על הקבלה ולפרש על הפסוקים כפי מה שיראה להם מבלי שישמעו לחכם כלל הפך אמרו יתברך על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל".

כלומר, ששני התלמידים צדוק וביתוס, לא הבינו את כוונת הרב, שתבע מתלמידיו דרגה גבוהה בעבודת הבורא, שיש לקיים את המצוות לא מחמת השכר המובטח עבורן. **והנה תחת לשואלו ולברר עמו את משמעות דבריו**, הסיקו מסקנה קשה מאוד שגרמה לשסע עמוק בעם ישראל, שנמשך לאורך מאות שנים.

לכן בהמשך (א,יא) ישנה אמרה: "אֲבִטְלִיּוֹן אוֹמֵר, חֲכָמִים, הִזְהָרוּ בְּדַבְרֵיכֶם, שֶׁמָּא תַּחֲבוּ חוֹבַת גְּלוּת וְתִגְלוּ לְמָקוֹם מִיַּם הָרָעִים, וְיִשְׁתּוּ הַתִּלְמִידִים הַבָּאִים אַחֲרֵיכֶם וְיָמוּתוּ, וְנִמְצָא שֵׁם שְׁמִים מִתְחַלֵּל". וביאר שם הרמב"ם:

"מים הרעים. כנוי לאפיקורסות, ואמרו השמרו בדבריכם. בתוך ההמון

ולא יהיה בדבריכם מקום שיסבול פירוש אחר, מפני **שאם יהיו שם אנשים**

כופרים יפרשו אותם כפי אמונתם והתלמידים כבר שמעו אותם מהם ויחזרו

לאפיקורסות ויחשבו שזאת היתה אמונתכם ויהיה בזה חילול השם **כאשר**

אירע לאנטיגנוס עם צדוק וביתוס".

ישנו פתגם שאומר: 'כל אחד שומע את מה שהוא **רוצה לשמוע** ורואה את מה שהוא **רוצה לראות**'. לא אחת שמעתי מאנשים, שאחד מגדולי הדור פסק כך וכך. וכשנגשתי אליו ושאלתי אותו, אומרים שכבודו פסק כך וכך, ותגובתו היתה: "חלילה וחס. מעולם לא אמרתי כדבר הזה!" ומאחר ואותו אדם ששמעתי זאת מפיו, אינו חשוד על השקר, הרי שהוא **שמע** בדבריו של אותו פוסק, את **מה שהוא רוצה לשמוע**!

נחזור לפרשתנו: "וַיָּבֹא יוֹסֵף אֶת דְּבָרָתָם רָעָה אֶל אָבִיהֶם" (לז, ב), ופירש"י: "כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו שהיו אוכלין אבר מן החי ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים וחשודים על העריות". דברים אלה לקח רש"י מהמדרשים. מתוך זה שהתורה קוראת לכך דיבה, ברור שאלה היו דברי שקר. ההבדל בין לשון הרע לדיבה הוא, שלה"ר הוא כשמספרים על פלוני דבר רע, אבל אמיתי, ואילו המילה 'דיבה' פירושה, שכל הסיפור בשקר יסודו. ישנם הסברים רבים בדברי הפרשנים, אלו מעשים עשו האחים, שגרמו ליוסף לטעות, ולהגיע למסקנה שאחיו עוברים עבירות חמורות. אבל ברור, שאם היה בודק את העובדות על בוררין, היה מוצא שלא עברו חס ושלום על שום עבירה. הרי לפנינו שוב, שאי הבנה גורמת למסקנה מוטעית.

טעויות האחים וטעויות יוסף יצרו שנאת חנם

מתוך כוונה טובה, סיפר יוסף ליעקב את דעתו על אחיו, בהציגו את השערותיו כעובדות וודאיות. הדברים הגיעו לאוזני האחים והם החלו לחשוב, מה גרם לו, ליוסף, להוציא דיבה עליהם. טעות גוררת טעות, כשם שעבירה גוררת עבירה, והם הגיעו למסקנה, שיוסף רוצה לגרום בדבוריו, שיעקב ירחיק אותם מהמשפחה, כשם שאברהם הרחיק את ישמעאל וכשם שהורחק עשיו, ורק הוא יוסף, יישאר ממשיך השלשלת. הוא רוצה לגרום לכך, שיעקב יקלל אותם והם יאבדו את חלקם בשני העולמות. ברור, שאמונה זו גרמה להם לשנוא אותו 'שנאת-מות'. אי לכך דנו אותו כ'רודף', אשר דינו מיתה בידי אדם, על פי הכלל המפורסם, 'הקם להורגך השקם להורגו', כך פירשו קדמונים (עי' ספורנו לז, יח, כה).

יוסף הבין, שהסיבה שה' הראה לו בחלום שאלומות האחים משתחוות לאלומתו, היא כדי לאותת לו שהוא צודק בריבו. הוא מחליט לספר להם זאת כדי להחזירם בתשובה. ברם, הם מבינים את הסיפור בצורה מוטעית והפוכה, **שליוסף יש גאווה חסרת גבול**, המביאה אותו לחלום ולדמיין שהוא יהיה מלך עליהם, והם יהיו עבדים. בדיוק, כפי שיצחק בירך את יעקב: "הֲוֵה גִבִּיר לְאַחֶיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְךָ בְּנֵי אִמְךָ" (כז, כט), וכך חזר ואמר לעשיו: "הֵן גִּבִּיר שְׁמָתִי לְךָ וְאֶת כָּל אָחִיו נָתַתִּי לוֹ לְעֶבְדִּים" (לז, פירש"י: "גביר שמתיו לך ומה שקנה עבד קנה רבו").

הרי לפנינו 'שנאת-חנם' הדדית בין האחים, שנולדת ומתפתחת מתוך חשדנות של האחד בכוונת זולתו. כיצד יוצאים אפוא ממעגל קסמים זה שאחריתו עדי אובד? מצב שהביא לגלות הראשונה, למצרים, ולגלות האחרונה, בה נמצאים אנו יותר מאלפיים שנה.

מצוה לדון את הזולת לכף זכות

התשובה היא, אם יקיים האדם בעצמו את ציווי חז"ל: "וְהָיוּ דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת" (אבות א, ו), פירש רע"ב: "כשהדבר בכף מאזנים ואין לו הכרע לכאן ולכאן כגון אדם שאין אנו יודעים ממעשיו אם צדיק אם רשע ועשה מעשה שאפשר לדונו לזכות ואפשר לדונו לחובה. מדת חסידות הוא לדונו לכף זכות". רבינו החפץ חיים זצ"ל האריך לבאר, שאין זו מידת חסידות, אלא **מצוות עשה דאורייתא**.

"וְיָדַע עוֹד כָּל־גָּדוֹל וְעֶקֶר בְּעֵינֵינִים אֵלָיו, (ח) אִם הוּא רוֹאֶה אָדָם, שְׂדֵבֵר דָּבָר אוֹ עָשָׂה מַעֲשֶׂה, בֵּין מִמָּה שֶׁבִּין אָדָם לְמָקוֹם אוֹ מִמָּה שֶׁבִּין אָדָם לְחֶבְרוֹ, וְיֵשׁ לְשֹׁפֵט דְּבָרוֹ וּמַעֲשָׂהוּ לְצַד הַטּוֹב וּלְצַד הַזְּכוּת, אִם הָאִישׁ הַהוּא יֵרָא אֶל-לֵהִים, **נִתְחַיֵּב** לְדוֹן אוֹתוֹ לְכַף זְכוּת, אֲפֹלוּ אִם הַדָּבָר קָרוֹב וְנוֹטָה אֶצֶל הַדַּעַת יוֹתֵר לְכַף חוֹבָה... וְהוּא נִכְנָס בְּכֻלָּל מֵאֲמָרוֹ יִתְבָּרֵךְ, 'בְּצִדֵּק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ' "

(הלכות לשוה"ר ג, ז).

יוצא אפוא, שכמו שחייב אדם להניח תפילין, לאכול מצה ולתקוע בשופר, כך הוא חייב לדון את חבריו לכף זכות. נשאלת השאלה, למה כל אלה שיש בהם יראת שמים, מדקדקים בכל המצוות הנ"ל, ואף מהדרים בכל החומרות, גם אם עליהם להוציא ממון רב, אבל באותה מצוה 'בצדק תשפוט עמיתך' אינם מדקדקים, אלא אדרבא, דנים את הזולת לכף חובה?

נראה לי, שיצר **הגאווה** שבאדם, שהוא החזק שביצרים, כמו שביאר הגר"א, אינו מפריע לאדם בכל המצוות שבינו למקום, כיון שהוא יודע ומבין, שהבוי"ת גדול ממנו. אבל, כשהוא מגיע למצוות והנהגות שבינו לבין חברו, דוחפת אותו הגאווה לראות את מעלות עצמו ואת חסרונות זולתו. לכן הרמב"ן באגרת הקצרה שלו, הוא שם את הדגש על הבריחה ממידת הגאווה, ודורש מן האדם לראות את מעלות זולתו ואת חסרונות עצמו.

אילו אכן יוסף היה דן את אחיו לכף זכות, הרי שלא היה מביא את דיבתם רעה אל אביהם. מאחר ולא עשה כן, למרות שכוונותיו היו טובות, קיבל עונש כבד מאוד ועל אף שיועד להיות מלך, היה צריך להיות **עבד עשר שנים, כעונש על הדיבה** שהוציא על אחיו. ואילו האחים, היו דנים את יוסף לכף זכות, שהסיבה שהוא הביא את דיבתם אל אביהם היא כדי להחזירם בתשובה, ולא כדי לאבדם מן העולם, והסיפור שהוא חלם הוא אמיתי ולא התנשאותי, הרי שהיו עוצרים את 'דהירת-השנאה' והשלום היה חוזר על כנו. וכל ההיסטוריה של עם ישראל היתה נראית אחרת לחלוטין.

מצאנו בדברי חז"ל (שבת קכז, ב) אצל תנאים ואמוראים, שעשו מעשים שלכאורה, נראו כמעשים שלילים מאוד, ואולי אפילו עבירות חמורות. והם שאלו

את תלמידיהם, כשראיתם אותנו עושים כך וכך, מה חשבתם עלינו? והתלמידים ענו, חשבנו שודאי היו מצבים מסוימים שקדמו לאותו מעשה, שמחמתם המעשה שעשיתם לא היה עבירה. אמרו להם אותם חכמים, אמת ונכון, כך היה הדבר. 'כשם שדנתם אותי לכף זכות, כך ידון אתכם הבורא לכף זכות'. והנה, הסתברות, שהמעשה שראו היה בתנאים שהם שיערו, היה נמוך מאוד. ולמרות זאת, דנו לכף זכות.

המסקנות לדידנו ולתקופתנו: 'שנאת-חינם' – שחיינו כה רוויים בה היא תוצאה של החשדנות ההדדית והעוינות הקבוצתית. יש לרפאה על ידי שנדון איש את רעהו לכף זכות. אף אם ההסתברות גבוהה מאוד, שהיתה כוונה שלילית במעשה או בדיבור, עדיין מצות הבורא עלינו לדון לכף זכות. ובזכות שנדון את זולתנו לכף זכות, ידון אותו גם בורא עולם לכף זכות!

סיכום: יוסף סיפר את חלומותיו לאחיו כדי להחזירם בתשובה, האחים חשבו שכל סיפור חלומותיו שיקרי ודמיוני, ונועד רק להתגרות בהם. יוסף חשד את אחיו במעשים חמורים, מכיוון שלא דן אותם לכף זכות. האחים, חשדו שיוסף רוצה להרחיקם מכלל ישראל, מכיוון שלא דנו אותו לכף זכות. רוב המריבות והסכסוכים, בין אדם לחבירו, בין איש לאשתו ובין ציבור לציבור, מכיוון שדנים האחד את השני לכף חובה. יש מצוה מן התורה לדון את הזולת לכף זכות.